

FORGOTTEN PAGES FROM NEOGREEK LITERATURE:  
*Easter*, of Alexandros Papadiamandis,  
in the original Greek

PAGINE DIMENTICATE DELLA LETTERATURA NEOGRECA:  
*Pasqua*, di Alexandros Papadiamandis,  
nell'originale greco

-  
----  
-----  
----  
-

ALEXANDROS PAPADIAMANTIS  
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

# ΤΟ ΠΑΣΧΑ

«Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυθῶμεν... Πάσχα τὸ τερπνόν, Πάσχα Κυρίου Πάσχα. Πάσχα πανσεβάσμιον ἡμῖν ἀνέτειλε. Πάσχα ἐν χαρᾷ ἀλλήλους περιπτυσσώμεθα... ὦ Πάσχα, λύτρον λύπης. Πάσχα ἄμωμον, Πάσχα μέγα, Πάσχα τὸ πύλας ἡμῖν τοῦ παραδείσου ἀνοῖξαν. Πάσχα πάντας ἀγιάζον πιστούς...»

Διὰ τοιούτων στιχηρῶν, ἐξ ὧν ἀναπέμπεται εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις ἀνεκκλήτος, ἡ Ἐκκλησία ὑμνεῖ καὶ πανηγυρίζει τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Ἡ λέξις Πάσχα ἐπενεργεῖ μαγικώτατα ἐπὶ τῶν ὁσίων ὑμνογράφων καὶ καὶ λησμονοῦσιν ἐπὶ βραχὺ τὸ αὐστηρὸν καὶ μελαγχολικὸν κάλλος, ὅπερ χαρακτηρίζει τὰς ἐμπνεύσεις των πρὸ τῆς ἀπαλῆς καὶ Λυδικῆς, ὡς εἰπεῖν, ἀρμονίας, ἥτις αὐτόματος διαχέεται ἀπὸ τῶν ἱερῶν αὐτῶν φορμύγγων ἐπὶ τῷ τρισμεγίστῳ ἀγγέλματι...

Οἱ δυτικοὶ ἔχουσι τὰ Χριστούγεννα. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν Ἀνάστασιν. Αὕτη εἶναι ἡ βασίλισσα τῶν ἐορτῶν, ἡ πανηγυρίς τῶν πανηγύρεων ἡμῶν. Οἱ διτικοὶ ἐορτάζουσι τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἐν πλούτῳ τρυφερῶν καὶ ωραίων ἐθίμων ἐν οἰκογενειακῇ συνενώσει καὶ τέρψει ἀνθρώπων ἀπὸ καιροῦ συνωκειωμένων πρὸς τὸν πολιτισμό. Ἀλλὰ τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ἡ Λαμπρὴ ἀνατέλλει

καὶ δύνει ἐν θορυβώδει διαχύσει καὶ ὑπερτάτῃ ἀγαλλιάσει  
ἀνθρώπων, οἵτινες εἰς τὰς φλέβας των τηροῦσιν ἔτι ρανίδας τινὰς  
τοῦ αἵματος τῶν ἀγρίων καὶ ἀτιθάσων καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς  
ἐλευθερίας βαυκαλωμένων πατέρων μας. Ἀρματωλικά συνήθειαι,  
ἀγρία ποίησις πληροῦσιν ἐκείνην. Βαρὺς χειμὼν ἐπικάθηται τῆς  
φύσεως, γογγύζει ὁ βορρᾶς καὶ πίπτουσιν αἱ γιόνες καὶ τὰ καλὰ  
Χριστοῦγεννα συσπειροῦνται πέριξ τῆς σπινθηροβολούσης ἐστίας.  
Ἄλλὰ πόσον διάφορον εἰκόνα παριστᾷ ἡ φύσις παρ' ἡμῖν, ὅταν οἱ  
κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐξαγγέλωσι χαρμοσύνως τὴν Ἀνάστασιν!  
Τὸ ἔαρ συνεορτάζει μετὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ φύσις συναγάλλεται  
μετὰ τῆς πίστεως. Οἱ θύμοι τῶν ὀρέων μοσχοβολοῦσιν, ὁ  
σμαράγδινος μανδύας τῷ πεδιάδων ἀνακινεῖται ἡρέμα ὑπὸ τῆς  
ζεφυρίτιδος αὔρας καὶ στίλβει διακέντητος ἐκ λευκανθέμων, αἱ  
εὐωδίαί τῶν ἐσπεριδοειδῶν βυθίζουσι τὰς ψυχὰς εἰς μυστικὰς  
ἐκτάσεις, τὰ ρόδα τὰ ἐφήμερα, τὰ αἰώνια ρόδα, ξανθὰ, λευκά,  
ὠχρά, πορφυρᾷ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Ἡ Ἄνοιξις, ὡς  
ἄλλη μυροφόρος, ὡς τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας ἀδελφή, κηρύσσει  
διὰ μυρίων στομάτων ὅτι «έώρακε τὸν Κύριον». Δεῦτε, ἐξέλθωμεν  
τῶν σκοτεινῶν θόλων τῶν ναῶν, οἵτινες δ', ἀφήνουν τὴν χαράν  
μας νὰ ἐκραγῇ ἀκράτητος. Δεῦτε, ὑμνήσωμεν τὸν Κύριον ὑπὸ τὸν  
σαπφείρινον καὶ ἀστερόεντα θόλον τοῦ οὐρανοῦ καὶ λάβωμεν τὸ  
φῶς τὸ ἀνέσπερον καὶ ἀναμείνωμεν τὰ πρῶτα μειδιάματα τῆς  
κροκοπέπλου Ἡοῦς. Τοιαύτην ὥραν ὁ Κύριος ἀνέστη «ζωὴν τοῖς  
ἐν τοῖς μνήμασι χαρισάμενος». Εἰς ἡμᾶς, τοὺς ἐν τῷ βίῳ, ἅς  
χαρίση ζωὴν ζωῆς! Χριστὸς ἀνέστη! Συναθροισθῶμεν πέριξ τοῦ  
ὀβελισθέντος ἀμνοῦ καὶ συνοδεύσωμεν τὴν ὀπτησιν αὐτοῦ,  
ἐντέχνως στρεφομένου ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς διὰ τοῦ κρότου τῶν  
πυροβόλων. Ἡ πυρῖτις ἔστω τὸ σύμβολον τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ  
φίλημα ἔστω τὸ σύμβολον τῆς Ἀγάπης. Δὲν ἐννοοῦμεν τὴν λάμψιν  
τῆς Ἀναστάσεως ἄνευ τῆς γλώσσης τοῦ τρομπονίου καὶ ἡ ἀγάπη  
χωρὶς φιλήματος εἶναι τὸ ἄνθος ἄνευ τοῦ ἀρώματος.

Οὕτως ὑποδέχεται καὶ οὕτως ἀντιλαμβάνεται τῆς ἐορτῆς τοῦ  
Πάσχα ὁ ἐλληνικὸς λαός. Αὐτὰ τὰ ὀνόματα, δι' ὧν ὑποδηλοῦται  
τὸ Πάσχα χρησιμεύουσιν ὅπως ἐμπνέωσιν εἰς αὐτὸν ἐνθουσιασμὸν  
καὶ ἐξαίρωσιν εἰς κόσμους ὀνείρων, ὡς ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐορτῇ.  
Ὅταν λέγῃ Ἀνάστασις ὁ ἐλληνικὸς λαός, κρυφία τις χορδὴ  
ἀναπαλλομένη εἰς τὰ μυρταίτατα τῆς καρδίας του, ὑπενθυμίζει εἰς  
αὐτὸν καὶ τοῦ Γένους τὴν ἀνάστασιν καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Πατὴρ  
συναντῶνται ἐν αὐτῷ ἰσοπαθεῖς καὶ ἰσόθεοι. Καὶ ὅταν λέγει

Ἀγάπη ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐκφωνεῖ τὴν γλυκυτάτην τῶν λέξεων, ἥτις κατ' ἐξοχὴν τονιζομένη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ἀνακηρυττομένη ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, παρέμεινεν ἐν τῇ γλώσσῃ του τὸ κατ' ἐξοχὴν περιπαθῶς καὶ ἐγκάρσιον ρῆμα, δι' οὗ ἐκφράζει πᾶσαν στοργὴν καὶ πᾶσαν ἀφροσύνην. Καὶ νομίζει τις ὅτι ὁ ἡμέτερος λαὸς κατ' ἐξοχὴν ἠσθάνθη καὶ ἀπεδέχθη καὶ ἐπραγματοποίησε τὸ κήρυγμα τῆς Ἀγάπης, ὡς φέρεται ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ τοῦ ἀποστόλου. «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δ' ἐν τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα ἐλπίζει, πάντα πιστεύει, πάντα ὑπομένει.»

Εὐνόητον δ' ὅτι, ὅπως λάβῃ τις ἀγνήν ιδέαν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν προσδεχόμεθα, κατανοοῦμεν καὶ ἐορτάζομεν τὴν Ἀνάστασιν, δέον νὰ εὐρεθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς σήμερον μακρὰν τῆς πρωτευούσης, ἔνθα, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὁ βίος δ' ἔνδυναται νὰ παράσῃ τοιαύτας ἀπολαύσεις. Ἀληθὴς καὶ ἀνόθευτος Λαμπρὴ ἀνατέλλει διὰ τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν πόλεων, τῶν κωμοπόλεων, τῶν χωρίων, ὅσον διασώζονται καθαρώτερον καὶ ἐκδηλοῦνται ἐμφανέστερον τοῦ ἐθνικοῦ βίου τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα. Ἐκεῖ αἱ γλυκύταται παραδόσεις, ἐκεῖ αἱ ἐλληνικώταται συνήθειαι, ἡ χριστιανικωτέρα πίστις καὶ ἡ εὐαγγελικωτέρα χαρὰ συνευνοῦνται καὶ ἀναφαίνονται ἐπὶ πάντων καὶ ὑπὸ πάντων ἀκολουθοῦνται ἀπροσποιήτως καὶ ἀπερίττως· ἐκεῖ καὶ ἄκων τις καθίσταται χριστιανὸς καὶ ἐορτάζει τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Ἀγάπην.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Alexandros Papadiamadis (1851-1911) was from Skiathos, an island of the Sporades archipelago, but moved to Athens where he lived humbly earning his living working as a translator for newspapers and a church singer. He inherited from his father – an orthodox priest – the vivid religious sentiment that characterizes most of his work, like this brief text which we offer to the friends of Hellenismos. Papadiamandis made use of *katharevousa*, the purist Greek language.

Alexandros Papadiamandis (1851-1911) era di Skiathos, un'isola dell'arcipelago delle Sporadi, ma si trasferì ad Atene dove visse umilmente guadagnandosi da vivere facendo il traduttore per i giornali e il cantore di chiesa. Ricevette in eredità dal padre – un prete ortodosso – il vivo sentimento religioso che caratterizza gran parte della sua opera narrativa, come questo breve testo che offriamo agli amici di Hellenismos. Papadiamadis si avvale della *kathareuoussa*, la lingua greca pura.